

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ СУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2019.19.15>

Бобрик В. І.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу юрисдикційних форм правового захисту суб'єктів приватного права, судоустрою та судочинства НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті розглядаються актуальні питання спеціалізації судової діяльності в інституційному та функціональному аспектах та їх взаємообумовленість. Придільється увага спеціалізації судів і суддів. Аналізуються різні підходи до класифікації судової діяльності на зовнішню та внутрішню.

Ключові слова: судоустрій, спеціалізація судової діяльності, диференціація судочинства, спеціалізований суд, види проваджень.

Відповідно до Конституції України (ст. 125) та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 18) судоустрій в Україні будується, зокрема, за принципом спеціалізації. Відтак спеціалізація є однією із засад організації судової системи. Відповідно до ч. 1 і ч. 2 ст. 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» цей принцип розкривається як спеціалізація судів з розгляду окремих галузевих видів справ і як спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ. Отже, вітчизняний законодавець прямо виділяє такі способи спеціалізації судової діяльності: спеціалізацію судів та спеціалізацію суддів [1, с. 7].

З огляду на такі положення законодавства дослідники спеціалізації судової діяльності доволі часто констатують лише її організаційний (інституційний) аспект, що обумовлює вплив на судоустрій (судову систему). Так, О. О. Гаркуша спеціалізацію відносить до організаційних принципів організації судової влади та здійснення правосуддя у сфері цивільної юрисдикції [3, с. 18]. Н. В. Сибільова зазначає, що спеціалізація, як принцип побудови судової системи, означає, що конкретний суд, як елемент цієї системи, наділений повноваженнями розглядати і вирішувати судові справи, що впливають з певного виду правовідносин (зовнішня спеціалізація). Спеціалізація, як принцип організації роботи певної судової установи, означає, що в ній визначаються конкретні судді, які спеціалізуються на розгляді судових справ, що також впливають з певного виду правовідносин (так звана внутрішня спеціалізація) [19]. Е. Є. Сілантьєва вказує, що принцип спеціалізації в судовій системі України характеризується як вихідне положення організації й функціонування судів, що полягає в розподілі праці між органами й посадовими особами судової влади і спрямоване на підвищення компетентності й оперативності вирішення правових спорів, віднесених до компетенції судів [20, с. 6].

З такою позицією слід погодитись тільки частково, оскільки інституційна спеціалізація є лише одним аспектом спеціалізації судової діяльності. Однак не можна оминати такий інший її аспект як «процесуальна спеціалізація». Такий погляд на спеціалізацію судової діяльності наразі поділяє більшість дослідників даної проблематики. Однак одностайності розуміння цього поняття серед науковців немає. Так, Н. О. Рассахатська, розкриваючи сутність спеціалізації цивільно-процесуальної діяльності, виділяє два її рівні: зовнішню та внутрішню. Вона зазначає, що зовнішня спеціалізація розглядається в аспекті диференціації системи права і видів процесуальної діяльності та спрямована на виявлення і формування нових процесуальних галузей права. Внутрішня ж спеціалізація стосується системи цивільного процесуального права та системи цивільного судочинства, а також стосується виділення окремих видів процесуальних проваджень: позовного, окремого тощо [16, с. 212–213]. Її послідовниця Ю. В. Єфімова, розглядаючи спеціалізацію з правових позицій, вказує, що в юридичній науці спеціалізація, з одного боку, означає диференціацію законодавства, а з іншого – диференціацію права. Це більш глибока категорія, яка не повинна стосуватися тільки діяльності судових органів. Зовнішню спеціалізацію цивільно-процесуальної діяльності Ю. В. Єфімова не зводить тільки до диференціації процесуального права на галузі, а й до поділу судової системи, в рамках якої формуються спеціалізовані суди. Водночас як внутрішню спеціалізацію вона пов'язує не тільки з виділенням видів проваджень у цивільному судочинстві, а й виокремленням стадій цивільного процесу [6, с. 16, 19, 34, 39–40]. І Н. О. Рассахатська, і Ю. В. Єфімова вважають, що внутрішня спеціалізація цивільно-процесуальної діяльності також стосується диференціації окремого виду провадження в рамках розгляду певних категорій цивільних справ. Такий прояв внутрішньої спеціалізації Н. О. Рассахатська називає «детальна (дробна) спеціалізація», яка надає специфічних рис процесуальній формі розгляду окремих категорій цивільних справ [16, с. 213].

Н. М. Кострова під спеціалізацією судочинства розуміє доповнення комплексу загальних процесуальних норм спеціальними правилами для розгляду та вирішення конкретних категорій юридичних справ з урахуванням специфіки матеріальних правовідносин, які слід захистити, а також

соціального значення справи, що вирішується судом [9, с. 97]. Наочним прикладом втілення такої позиції в чинному процесуальному законі є положення гл. 12 розд. III ЦПК України, що регламентують особливості позовного провадження у справах про визнання необґрунтованими активів та їх витребування.

О. С. Ткачук зазначає, що загалом спеціалізація судової діяльності може відбуватися у двох сферах: інституційній та процесуальній. В інституційній сфері вона проявляється на різних системних рівнях: «макрорівні» та «мікрорівні». Спеціалізація на «макрорівні», тобто на рівні усієї судової системи, пов'язана зі створенням підсистем спеціалізованих судів. На «мікрорівні» спеціалізація відбувається у межах конкретної судової установи шляхом розподілу повноважень щодо розгляду окремих категорій справ між суддями. У процесуальній сфері спеціалізація пов'язана з диференціацією форм судочинства (конституційне, кримінальне, цивільне, господарське, адміністративне тощо) і диференціацією судових процедур у межах єдиної цивільної процесуальної форми (наказне, окреме провадження, пришвидшені процедури тощо) [23, с. 57–58]. Крім того, продовжує згаданий автор, обидві сфери (інституційна та процесуальна) можуть схрещуватися, тобто коли інституційна спеціалізація одночасно супроводжується процесуальною (синхронна модель спеціалізації) або існує паралельно одна одній, тобто відбувається або інституційна (асинхронна інституційна модель), або процесуальна (асинхронна процесуальна модель) спеціалізація [23, с. 58].

Загалом з позицією О. С. Ткачука слід погодитися, але з певними застереженнями. Так, спеціалізація на «макрорівні» не завжди приводить до утворення підсистеми спеціалізованих судів, оскільки навіть у межах однієї юрисдикції можуть створюватися спеціалізовані суди, представлені тільки одним судовим органом (наприклад, Вищий суд з питань інтелектуальної власності в системі господарських судів). Спеціалізація в процесуальній сфері пов'язана не тільки із диференціацією видів (галузей) судочинства та диференціацією судових процедур у межах одного виду (галузі) судочинства, а й з поділом проваджень на певні види. Про це свідчить, наприклад, виокремлення в цивільному процесі спрощеного позовного провадження, що є спеціальним у відношенні до загального позовного провадження.

З огляду на зазначені міркування пропонуємо спеціалізацію судової діяльності розглядати у двох аспектах – організаційному (інституційному) та функціональному (процесуальному). Останній передбачає диференціацію судочинства шляхом виділення спеціалізованого виду провадження (процедури) з розгляду судами окремої категорії (категорій) справ, що знаходить своє закріплення в процесуальному законі.

З викладеного вище вбачається, що дослідники спеціалізації судової діяльності, зазвичай, здійснюють її поділ на зовнішню та внутрішню. Але така класифікація є неоднозначною, оскільки науковці по-різному визначають межі кожної форми чи виду спеціалізації. Так, перша група вчених таку класифікацію обмежує виключно засадами судоустрою [8, с. 615–619; 19; 24, с. 411–412; 25, с. 161–162], тобто інституційною площиною, друга – охоплює як інституційну, так і процесуальні складові [4, с. 80], третя – пов'язує зазначені складові зі спеціалізацією процесуального права [6, с. 34, 39–40; 16, с. 212–213]. Поділ спеціалізації на внутрішню та зовнішню, на нашу думку, слід застосовувати лише в інституційному аспекті, тобто до спеціалізації судових органів і суддів, адже функціональний аспект спеціалізації судової діяльності не передбачає наявності внутрішнього і зовнішнього рівнів.

У процесуальній науці не приділяється достатньо уваги питанню про взаємозв'язок організаційної (інституційної) та процесуальної спеціалізації. Тривалий час усталеною вважалась думка про те, що спеціалізація судових органів вимагає закріплення спеціальних правил розгляду ними певної категорії чи категорій справ.

І дійсно, зовнішня спеціалізація в судоустрої переважно супроводжується процесуальною спеціалізацією. Проте у новітній історії судової реформи в Україні є й винятки з цього правила. Так, у сфері господарської юрисдикції в Україні утворено Вищий суд з питань інтелектуальної власності [13], до предметної компетенції якого віднесено вирішення певних категорій господарських справ. Проте цей спеціалізований суд розглядає відповідні справи за загальними правилами позовного провадження в господарському процесі.

Так, слід погодитись з тими вченими, які наголошують на відсутності прямого взаємозв'язку між спеціалізацією суду та спеціальними процедурами судочинства. Наприклад, Н. А. Громошина наголошує, що створення спеціалізованого суду аж ніяк не визначає з необхідністю формування спеціальної процедури судочинства. Подібна процедура потрібна лише в разі, коли наявна процесуальна форма не може бути використана через її невідповідність цілям і завданням спеціалізованого правосуддя, а також предмету судової діяльності [5, с. 148]. В. В. Комаров з цього приводу зазначає, що створення спеціалізованих судів не призводить обов'язково до необхідності існування та прийняття різних процесуальних законів [14, с. 82]. Отже, прямого зв'язку чи взаємообумовленості зовнішньої інституційної та процесуальної спеціалізації судової діяльності немає.

Внутрішня інституційна спеціалізація, що проявляється в утворенні в одному суді окремих палат, колегій для розгляду окремих категорій справ, може обумовлюватись процесуальною спеціалізацією.

Так, в апеляційних судах судовий корпус поділений, зазвичай, на судову палату з розгляду цивільних справ і на судову палату з розгляду кримінальних справ. Кожна палата розглядає окремі категорії справ за правилами різних галузей судочинства – судді палати з розгляду цивільних справ здійснюють цивільне судочинство, тоді як судді палати з розгляду кримінальних справ – кримінальне судочинство та судочинство у справах про адміністративні правопорушення. Проте внутрішня спеціалізація судової діяльності може бути і не пов'язаною з процесуальною спеціалізацією. Свого часу, у Вищому господарському суді України діяло чотири палати, які забезпечували касаційний перегляд різних категорій господарських справ позовного характеру. На кожную таку палату припадало 1–4 категорії господарських справ [22]. Проте касаційне провадження всіма цими палатами здійснювалось за єдиними правилами касаційного провадження в господарському судочинстві, визначеними ГПК України.

Слід погодитися з думкою О. С. Ткачука про те, що інституційна та процесуальна спеціалізації «можуть схрещуватися, тобто коли інституційна спеціалізація одночасно супроводжується процесуальною (синхронна модель спеціалізації), або існувати паралельно одна одній, тобто відбувається або інституційна (асинхронна інституційна модель), або процесуальна (асинхронна процесуальна модель) спеціалізація» [23, с. 58].

Таким чином, можна резюмувати, що інституційна (зовнішня і внутрішня) та процесуальна спеціалізація можуть бути між собою взаємопов'язаними, а в низці випадків ці процеси проходять незалежно один від одного. Відсутність безумовної спеціалізації процесуальної діяльності при інституційній спеціалізації пояснюється тим, що матеріально-правові особливості певної категорії справ не настільки є істотними, щоб викликати необхідність розробки певного процесуального порядку розгляду такої категорії справ.

Інституційна спеціалізація передбачає створення «спеціалізованих судів», сутність яких є предметом наукових дискусій. Так, А. А. Бутирський спеціалізованим судом називає орган судової влади, що має власну підсистему і розглядає визначені законом спори з особливим суб'єктним чи об'єктним складом в особливому процесуальному порядку [2, с. 10]. Н. А. Громошина вказує, що спеціалізований суд – це такий суд, який має особливу спеціальну компетенцію на відміну від суду загальної компетенції [5, с. 143]. В. В. Сердюк зазначає, що спеціалізований суд – це «створена в системі судів загальної юрисдикції самостійна судова структура (самостійний вид судів), повноваження якої визначаються законом за принципом спеціалізованої компетенції з розгляду певної категорії справ, виокремлених за галузевою чи суб'єктною ознакою, а правосуддя здійснюється за нормами відповідних галузей процесуального законодавства» [18, с. 5–6]. Н. О. Рассахатська називає такі ознаки, за якими можна визначити, чи є суд спеціалізованим, чи ні. По-перше, це орган, який передбачений для вирішення певної категорії справ, тобто сфера його діяльності чітко визначена законом, іншими словами, виявлена його спеціалізація. Розглянуті справи мають володіти чітко вираженою специфікою, наявність якої визначає їх розгляд в цьому органі (суді). Коло цих справ повинно бути або чітко визначеним в законі, або ознаки цих справ мають бути нормативно відображені. По-друге, згаданий орган діє на основі кодифікованого акта, тобто він має бути відокремлений у своїй регламентації від груп норм, що регулюють інші відносини. По-третє, відокремлення не тільки і не стільки групи норм, скільки певної, однорідної групи відносин, що вимагають самостійного регулювання, оскільки характер норм права визначається відповідним характером відносин. По-четверте, даний орган повинен мати власну процесуальну форму, що надає можливість в той же час включити його діяльність до єдиної, як і сукупність норм, системи [16, с. 213]. О. С. Ткачук ознаками спеціалізованого суду називає структурну відокремленість у самостійну підсистему, віднесення до предметної юрисдикції таких судів деяких категорій справ і наявність специфічного процесуального порядку їх розгляду [23, с. 59–60].

Частково з вказаним твердженням можна погодитися, особливо стосовно того, що спеціалізований суд повинен розглядати певну категорію судових справ. Ця важлива ознака свідчить, що не будь-яка спеціальна норма в цивільному процесуальному праві є результатом дії зовнішньої спеціалізації, а тільки та, яка націлена на регламентування порядку розгляду певної категорії цивільних справ. Проте з останнім критерієм, виділеним Н. О. Рассахатською та О. С. Ткачуком, погодитися важко, оскільки окремий спеціалізований суд може діяти у підсистемі тих судів, де він створений, без окремого порядку форми розгляду справ, віднесених до його предметної юрисдикції. Також не можна погодитися з такою ознакою, що називає О. С. Ткачук, як відокремленість спеціалізованого суду у самостійну підсистему, оскільки у системі судів загальної юрисдикції може існувати один спеціалізований суд, без спеціалізації на рівні апеляції чи касації.

Предмет спірних правовідносин і властива для його розгляду процедура, яка є неоднаковою щодо різних правовідносин, визнані головними критеріями судової спеціалізації Конституційним Судом України при вирішенні справи за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвідомчості справ, пов'язаних із соціальними виплатами» від 9 вересня 2010 року № 19-рп/2010 [17].

Зважаючи на єдність судової системи, спеціалізовані суди в Україні утворюють певну підсистему. Так, наразі підсистеми адміністративних та господарських судів в Україні діють в складі спеціалізованих судів першої та апеляційної інстанцій. На рівні ж касаційного суду законодавцем запроваджена внутрішня спеціалізація шляхом виділення відповідних касаційних судів як складових Верховного Суду. Проте слід пам'ятати, що до утворення Верховного Суду адміністративні та господарські суди мали зовнішню спеціалізацію й на рівні касаційної інстанції, оскільки діяли Вищий господарський суд України та Вищий адміністративний суд України як окремі судові органи. Отже, спеціалізована підсистема може бути повною і охоплювати всі ланки судової системи, неповною – охоплюючи лише першу і, можливо, апеляційну.

У цьому контексті варто звернути увагу на проблематику спеціалізованих судів в Україні. З цього приводу Е. Є. Сілантьєва зазначає, що у Конституції України закладено принцип спеціалізації всієї судової системи, але вона дотримується не повною мірою, оскільки Закон України «Про судоустрій і статус суддів» не інституціалізував спеціальні провадження загального суду, який продовжує розглядати цивільні, кримінальні, адміністративні справи та справи про адміністративні правопорушення [21, с. 234]. В указі Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 10 травня 2006 р. вказано, що «на початковому етапі реформи загальні суди доцільно визнати спеціалізованими з розгляду цивільних, кримінальних, а також адміністративних справ, підсудних місцевим загальним судам. На наступному етапі реформи необхідно запровадити спеціалізацію судів із поділом на цивільні, кримінальні та адміністративні...» [12]. В 2010 р. законодавцем була прийнята концепція того, що всі суди загальної юрисдикції є спеціалізованими. Ця концепція, як зазначає С. В. Ківалов, була закладена в Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (*Закон 2010 року* – курсив наш – В. Б.). І це відповідає дійсності, адже юрисдикція судів різних видів, визначена в законі, збігається [7, с. 117]. Оскільки Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2016 р. також не диференціював на інституційному рівні юрисдикцію окружних судів, питання про спеціалізацію судів залишається актуальним й нині.

Разом з тим слід наголосити й на тому, що в літературі заперечувалась можливість називати господарські та адміністративні суди спеціалізованими, зважаючи на те, що такий поділ судів не відповідає загальноприйнятим уявленням категорій «загальне» і «спеціальне». Зокрема, Р. О. Куйбіда вказує, що «...предмет юрисдикції, і правила судочинства у загальних судах не можна назвати загальними, а в адміністративних – спеціальними. Адже ці три види юрисдикції, так само як і відповідні галузі права, є рівнозначними і самостійними» [10, с. 34]. Проте юрисдикція господарських та адміністративних судів є залишковою (спеціальною) щодо цивільної юрисдикції. Саме це визначає спеціальний характер адміністративних і господарських судів.

Також заперечувалась концепція спеціалізованих судів Верховним Судом України, який наголошував на тому, що даний підхід не ґрунтується на конституційних приписах. Системний аналіз положень Конституції України засвідчує, що спеціалізація судів є одним із принципів побудови системи судів загальної юрисдикції, однак при цьому не поширюється на всі види судочинства. Це означає, що спеціалізовані суди входять до єдиної системи судів загальної юрисдикції, проте не означає і не може означати, що ця система складається виключно зі спеціалізованих судів, тобто є системою спеціалізованих судів [11]. Квінтесенція позиції Верховного Суду України з цього питання знайшла своє втілення в пункті 4 Пропозицій Верховного Суду України Тимчасовій спеціальній комісії Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України, що були схвалені постановою Пленуму Верховного Суду України від 11.04.2014 № 1: «...необхідно вилучити з Конституції України положення про вищі спеціалізовані суди (ч. 3 ст. 125, ч. 4 ст. 127) та положення щодо побудови системи судів загальної юрисдикції за принципом спеціалізації (ч. 1 ст. 125)» [15].

Тим не менше, принцип спеціалізації судової діяльності не лише залишився в законодавстві, а й розширилось його застосування. В сучасних умовах спеціалізація судової діяльності є невід'ємною ознакою сучасної судової влади, яка забезпечує якість правосуддя. Це наслідок постійного ускладнення матеріально-правових відносин та диференціації судочинства. І надалі, на нашу думку, вона буде лише поглиблюватись, і в Україні вже в недалекій перспективі можуть бути створені спеціалізовані суди із земельних справ, податкових спорів, сімейні суди, кримінальні суди тощо, що обумовлює перспективи подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бобрик В. І. Спеціалізація судів та диференціація процесуального законодавства: проблеми оптимізації цивілістичного правосуддя. Юридична наука. 2015. № 3.
2. Бутирський А. А. Реалізація принципу спеціалізації в судовій системі України. Вісник господарського судочинства. 2012. № 6.

3. Гаркуша О. О. Організація і діяльність судів цивільної юрисдикції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2009.
4. Городовенко В. В. Принципи судової влади: монографія. Харків: Право, 2012.
5. Громошина Н. А. Дифференциация и унификация в гражданском судопроизводстве: автореф. дис. ... док. юрид. наук. Москва, 2010.
6. Ефимова Ю. В. Специализация гражданско-процессуальной деятельности: дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2005.
7. Кивалов С. В. Судебная реформа в Украине: разочарования и надежды. Одесса: Юридическая литература, 2010.
8. Конституція України: науково-практичний коментар / В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін та ін.; ред. кол. В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Ю. М. Грошевой та ін. Харків: Видавництво «Право»; Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.
9. Кострова Н. М. Специализация судопроизводства по ГПК РФ и АПК РФ: проблемы правотворчества и правоприменения. АПК и ГПК 2002 г.: сравнительный анализ и актуальные проблемы правоприменения: материалы Всерос. науч.-практ. конф. (г. Москва, 2–4 апреля 2003 г.). Москва: РАП, 2004.
10. Куйбіда Р. О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: монографія. Київ.: Атіка, 2004.
11. Лист Голови Верховного Суду України В. Онопенка Президентові України В. Ф. Януковичу від 12.07.2010. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/DABE6A16EAC53A91C225775E0044D6AD?opendocument> (дата звернення: 13.12.2017).
12. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/361/2006> (дата звернення: 13.12.2017).
13. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29 вересня 2017 р. № 299/2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/299/2017> (дата звернення: 12.12.2017).
14. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: монографія / В. В. Комаров, В. І. Тертиштков, В. В. Баранкова та ін.; за заг. ред. В. В. Комарова. Харків: Харків юридичний, 2008.
15. Пропозиції Верховного Суду України Тимчасовій спеціальній комісії Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України: постанова Пленуму Верховного Суду України від 11.04.2014 № 1. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28print%29/184A16A3C18F026DC2257CBV00394174> (дата звернення: 13.12.2017).
16. Рассахатская Н. А. Проблемы специализации гражданско-процессуальной деятельности. Проблемы доступности и эффективности правосудия в арбитражном и гражданском производстве: материалы Всероссийской научно-практической конференции (г. Москва, 31 января – 1 февраля 2001 г.). Москва: Лиджист, 2001.
17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвідомчості справ, пов'язаних із соціальними виплатами» від 9 вересня 2010 року № 19-рп/2010. Офіційний вісник України. 2010. № 72. Ст. 2582.
18. Сердюк В. В. Юрисдикція судів України за спеціалізацією: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003.
19. Сибільова Н. В. Порядок організації та діяльність судової влади. URL: <http://www.judges.org.ua/seminar2-2.htm> (дата звернення: 09.12.2017).
20. Сілантьєва Е. Є. Організаційно-правові проблеми принципу спеціалізації судів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2014.
21. Сілантьєва Е. Є. Принцип спеціалізації в судовій системі України на новому етапі судово-правової реформи. Проблеми законності. 2011. Вип. 116.
22. Спеціалізація судових палат та суддів Вищого господарського суду України для розгляду конкретних категорій справ: рішення зборів суддів Вищого господарського суду України № 2 від 27 вересня 2016 р. URL: <http://www.arbitr.gov.ua/pages/425> (дата звернення: 12.12.2017).
23. Ткачук О. С. Реалізація судової влади в цивільному судочинстві України: структурно-функціональний аспект: дис. ... док. юрид. наук. Харків, 2016.
24. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підруч. 2-е вид. перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2004.
25. Шаповал К. В. Принцип спеціалізації як концептуальна передумова створення земельних судів в Україні. Вісник Академії адвокатури України. 2011. Число 3 (22).

Bobrik V. Specialization of judicial activity

The article deals with the actual issues of the specialization of judicial activity in the institutional and functional aspects and their interdependence. Attention is paid to the specialization of courts and judges. Different approaches to the classification of court activity on external and internal are analyzed.

Keywords: judicial system, specialization of judicial activity, differentiation of legal proceedings, specialized court, types of proceedings.